

Динаміка показників дезадаптованості в учнів професійно-технічного навчального закладу

Грідіна К.І., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат психологічних наук Власенко С.Б.

Європейська спрямованість розвитку України передбачає масштабні зміни у суспільстві, економіці, промисловості. Це зумовлює формування низки сучасних вимог до професійної компетентності кваліфікованого робітника. Успішна професійна реалізація особистості неможлива в умовах дезадаптації до соціального середовища. Особливої ваги дана проблема набуває для учнів професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ).

Проблема адаптації та дезадаптованості особистості до соціального середовища в різні періоди онтогенетичного розвитку є предметом дослідження багатьох авторів. Аналіз теоретичних джерел надає можливість виділити наступні напрямки досліджень в межах даної проблеми: 1) готовність дитини до шкільного навчання та шкільна адаптація (Л. Божович, Л. Виготський, Д. Ельконін, З. Калмикова та ін.); 2) адаптація студентів до навчання у вузі (О. Гушко, О. Дроздова, Н. Клименко, С. Соколовська, Т. Тернавська та ін.); 3) проблема адаптації та дезадаптованості осіб із обмеженими можливостями здоров'я (Т. Гребенюк, І. Іванова, В. Синьов, Є. Синьова, А. Шевцов та ін.). Проте проблема адаптації вчорашніх дев'ятикласників до умов ПТНЗ станом на сьогодні залишається недостатньо вивченим питанням, важливість якого зумовлена, в першу чергу, встановленням нових типів стосунків та новими формами діяльності.

Метою нашої доповіді є виявлення динаміки показників дезадаптованості у учнів ПТНЗ.

Дослідження проводилося на базі Київського вищого професійного училища технологій та дизайну виробів із шкіри. Дослідною роботою були охоплені 40 учнів ПТНЗ, з них 20 – учні першого курсу та 20 – учні третього курсу.

У своєму дослідженні ми виходили з того, що соціальна дезадаптація - порушення процесу активного пристосування індивіда до умов соціального середовища засобами взаємодії і спілкування за хибного або недостатньо розвиненого уявлення людини про себе і свої соціальні зв'язки та міжособистісні контакти.

В ході дослідження було встановлено, що у структурі соціального компоненту адаптації, дезадаптованість визначається соціальним середовищем розвитку особистості, яке включає найближче оточення. З віком соціальна дезадаптація поглиблюється (учні частіше прогулюють заняття, починають вживати алкоголь та наркотики, можуть здійснювати протиправні дії).

У структурі професійного компоненту адаптації було встановлено значне підвищення успіхів у навчанні у третьокурсників, порівняно з першокурсниками. При цьому виявлено, що учні першого курсу прагнуть до отримання знань, а на третьому курсі дане прагнення змінюється інтересом до професії.

У структурі індивідуально-особистісного компоненту адаптації були досліджені такі показники дезадаптованості як депресивність, тривожність, фрустрованість, агресивність та ригідність. Результати показали, що 15% досліджуваних мають масковану депресію. Зниження рівня депресії залежить від періоду навчання (стан без депресії характерний для 70% учнів 1 курсу та 85% учнів 3 курсу). У першокурсників переважають такі показники як тривожність, фрустрованість та ригідність. Агресивність знаходиться на середньому рівні в обох групах, при цьому у третьокурсників надмірна агресивність проявляється частіше, ніж у першокурсників (40% та 20% відповідно) (див. табл. 1).

Таблиця 1

Самооцінка психічних станів у учнів ПТНЗ (%)

Досліджувані	Тривожність			Фрустрованість			Агресивність			Ригідність		
	Не виражена	Помірна	Надмірна	Не виражена	Помірна	Надмірна	Не виражена	Помірна	Надмірна	Не виражена	Помірна	Надмірна
I курс	30	50	20	20	40	40	30	50	20	10	60	30
III курс	50	40	10	35	55	10	10	50	40	70	20	10

При дослідженні рівня тривожності було встановлено, що у учнів ПТНЗ прояв особистісної тривожності переважає над проявом реактивної тривожності. При цьому тривожність третьокурсників, порівняно із учнями першого курсу, знижується (див. табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка особистісної та реактивної тривожності у учнів ПТНЗ (%)

Рівні	Особистісна тривожність		Реактивна тривожність	
	I курс	III курс	I курс	III курс
Високий	40	30	35	25
Помірний	45	50	30	25
Низький	15	20	35	50

Таким чином, аналіз емпіричних даних доводить, що у учнів ПТНЗ в процесі навчання відбувається покращення професійної та індивідуально-особистісної адаптації: з віком знижується депресивність, тривожність, фрустрованість, ригідність у даної категорії осіб. При цьому спостерігаємо підвищений рівень агресивності у третьокурсників. Зі сторони соціального компоненту адаптованості проявляється негативна динаміка.

Будемо говорити про необхідність психолого-педагогічного корекційного впливу з метою полегшення процесу адаптації.

В наступних дослідженнях ми плануємо вивчити особливості процесу адаптації до умов навчання у ПТНЗ осіб із особливими потребами здоров'я.